

K reappropriaciji skupnega

Na primeru tovarne Rog

piše Nenad Jelesijević

Po šestih letih delovanja različnih skupnostnih pobud v nekdanji tovarni Rog morajo uporabniki njenih prostorov sredi Ljubljane še zmeraj uporabljati agregate za proizvodnjo elektrike. To absurdno dejstvo pove veliko o odnosu oblastniških struktur do sistemske prostorske stiske, a tudi do samoiniciativnosti občanov. Po drugi strani nam ta odnos kaže široko sliko politične zavesti ali šibkosti slednjih, ki le izjemoma zavrnejo ustaljeno logiko upravljanja resursov na podlagi domnevno svete lastninske pravice, vedno podprte z določenimi strukturnimi nasiljem, ki seveda ni prijazno do kakršnihkoli poskusov reartikulacije skupnega.

V Rogu so to logiko zavrnili. Za tiste, ki še ne vedo, za ostale pa v imenu kratke rekapitulacije: kljub oviranemu resursom Rog deluje kot bolj ali manj odprt prostor eksperimenta na različnih umetniških področjih, z veliko koncertno dvorano za glasbeno udejstvovanje mladih glasbenikov, z nočnim življenjem pod najbolj nedobičkonosnimi pogoji v mestu, izjemno pomembna pa je njegova družabna in s tem tudi politična razsežnost, h kateri prispeva zlasti tamkajšnji socialni center kot dragocen prostor socializacije ter artikulacije številnih raziskovalno-aktivističnih dejavnosti, z jasnim onkrajnacionalnim in nasprotno dezidentifikacijskim pristopom, ki človeka razume kot ultimativno svobodno bitje s pravico do skupne blaginje. Lokalni zametek na solidarnosti temelječe skupnosti enakih je tako danes nedvomno tudi v Rogu. Osrednji objekt kompleksa je zapuščen tovarna koles, strastna industrijska arhitektura z impresivno funkcionalno zasnovano, z možnostjo neposrednega dostopa do vse infrastrukture, a dolga leta propadajoča pred našimi očmi, navkljub vsem možnostim uporabe, ki so nam jih njeni ogromni prostori ponujali. Ta čas vedno več ustvarjalnih mladih ljudi živi v prekerih pogojih, medtem ko opazuje draga prazna stanovanja in lokale. Tisti pogumnejši so v Rogu videli priložnost za dejavnosti atelejev, plesnih vadbišč in pritedritvenih prostorov, nakar so se organizirano lotili njegovega urejanja in oživitve skozi aktivnosti, ki so jih po načelih demokracije direktne akcije usklajevali na skupščinah. Z mestno administracijo so se mukoma dogovorili začasno rabo objektov – na lastno odgovornost uporabnikov, medtem pa je bil kompleks podvržen običajnemu institucionalno vodenemu planiranju, ki naj bi iz njega ustvarilo nov center sodobnih umetnosti ...

Drive-in Rog

Vendar se za floskulo o tovrstnem umetnostnem središču, ki naj bi s pomočjo tako imenovane kulture oživilo (že oživljen!) prostor – če tu omisslimo totalitarnost koncepta centraliziranja umetnosti – v resnici skriva birokratiziran načrt o vsaj 52-milijonski javno-zasebni investiciji, ki naj bi na privlačni lokaciji obenem zagotovila prestižna stanovanja, hotel, gostilne, trgovine in neizogibne garaže. Že na prvi pogled veliko zasebnega na račun skupnega – tovarna je sicer vse od zaprtja primer spekulacije z nekdanjo družbeno lastnino – naj bi pretežno financiral bogat zasebnik, a ga zaenkrat menda ni na vidiku. Diskrepanca predvidenega kapitalnega razmerja izplava skozi jezikovno rabo oksimorona javno-zasebno. Tu namreč odločno zagovarjamo stališče, da resnično socialne in umetniške dejavnosti niso zdržljive z logiko profita. Le zakaj bi morali uporabniki prostorov naenkrat postati najemniki oziroma se v nasprotnem izseliti? Kje je ovira, da bi bil prostor v brezplačno uporabo? V resnici je ni. Ni pa to seveda zaželena opcija, ker je pač dominantnim vzvodom samoumevno, da je treba tovrstne prostore najprej getoizirati, potem pa jih disciplinirati, narediti všečne, čiste, »kulturne« in upravljane. In kaj pri vsem tem počne tako imenovano javno? Ta precej kontaminirana beseda ne odraža nič drugega kakor uzurpirano skupno, ki ga oblikuje neka predstavniška, menedžerska struktura. Sparjenje javnega in zasebnega je zgolj simptom privatiziranega dobička (zasebni investitor) in hkrati podružbljenega dolga (zadolžena občina, se pravi njeni prebivalci). Omenjeni oksimoron tako pervertira v povsem logičen, pravno-ekonomsko racionalen termin, ki odraža jezikovne perversije kapitaloparlamentarizma.

Hkrati je bil s tem postopnim gentrifikacijskim postopkom, ki poteka ob močni podpori kulturniškega menedžmenta, zagnan tudi projekt za revitalizacijo kompleksa, ki naj bi zagotavljal soudeležbo zainteresiranih občanov. Vendar je v precej uradniškem slogu napisano povabilo uporabnikom Roga k sodelovanju pri projektu izzvenelo neprepričljivo, v slogu neoliberalnega pristopa,

ki s svojim deklarativno horizontalnim upravljaljskim instrumentarijem vstopa v ranljiv prostor alternativ, se vanj postopoma, precej neopazno zajeda in na njem parazitira tako, da navzema, predeluje in normalizira njegove ideje, postopke, koncepte ter, kar je zelo pomembno, njegovo specifično estetiko. Revitalizacija v tovrstnih primerih prej ko ne pomeni arhitekturno olepšavo mrtvih objektov ter trendovske nove gradnje, ki bodo potem že zapolnjeni z ustreznimi »človeškimi viri« (to je z umetniki, oblikovalci in arhitekti, ki si bodo lahko privoščili plačevanje najemnin, itd.). Estetika sedanje alternative bo pri tem do določene mere ohranjena, saj bo služila nadaljnji prodaji novih, podjetnih konceptov umetnosti, gostinstva, nakupovanja itn., na primer na način romantičnega sklicevanja na socialistično preteklost tovarne, na pomembno industrijsko dediščino, na zgodovino objekta, vključno z njegovo zasedbo, in podobne turistične floskule nekrokapitalizma: lepo je le tisto, kar je anestezirano oziroma impotentno.

Boj za skupno in zavrnitev estetizacije

Nedavno so, prek ust v projekt vpletenih strokovnjakov iz tujine, v medije priplavale kritike pristopa upravljalcev prenove, ki da je vertikalni, drag, megalomanski, da v resnici ne upošteva živih iniciativ, ki v kompleksu že potekajo. A to je zgolj nek površinski detajl celotnega razvoja dogodkov, ki odstrina potekajoč poskus odtujitve nekega skupnega prostora od njegovih sedanjih in potencialnih bodočih uporabnikov. Ideja o »kreativnih industrijah« pod plaščem lepe arhitekture sicer ni nova, je zgolj prenos praks, uveljavljenih po različnih sterilnih *artish* kotičkih Evrope, od dunajskega *Museumquartierja* prek londonske *Tate Modern* do helsinške *Kaapelitehdas*. Pri tem snovalcem in izvajalcem te ideje najbrž ni bilo zanimljivo dejstvo, da Rogove skupnostne pobude zavračajo neoliberalno logiko na celi črti, saj si prizadevajo za skupno kot ultimativni prostor političnega, to je kraja izmenjave mnenj, žive demokracije in s tem tudi upora proti totalitarnim posegom. Ravno v tej točki zavrnitve od zgoraj vsiljenega upravljanja oziroma uzurpacije skupne blaginje je treba izpostaviti fenomen socializacije kot enega nujnih odgovorov na ukrepe finančnega kapitalizma, ki privatizira dobiček skozi podružbljanje dolga.

Dogajanje okrog Roga je treba uzreti predvsem kot interakcijo simbolnih operacij različnih skupnosti, tako tistih na strani skupnega kot onih na poziciji menedžerskega diskurza. Če se pa posvetimo afirmativnemu premisleku o vplivu aktivističnih praks, ki se zavzemajo za skupno, bomo ugotovili, da že prihaja do tektonskih premikov v razumevanju pravice do resursov za vse in odnosov moči, ki določajo, komu in pod kakšnimi pogoji bodo ti resursi pripadli. Dekonstrukcija veljavnih mehanizmov porazdelitve po načelu kapitalsko močnejšega (oziroma izkoriščanja) lahko poteka tudi z zavrnitvijo banalne estetizacije prostorov skupnega, ki naredi še bolj pregledno razprto polje premisleka o njihovi reappropriaciji – ponovni prilastitvi – ki se je, ne le v primeru Roga, skozi ustvarjalno solidarnostno rabo prostorov že zgodila in se še dogaja. Skupno je namreč tam, kjer ga aktivno živimo. Je pa pomembno, da si ga vzamemo oziroma ustvarimo sami, saj nam ga nobena upravljaljska struktura ne bo podarila. Oziroma, povedano z Jacquesom Rancièreom: »Resnična politika nastane takrat, ko je komurkoli omogočeno, da vstopi kjerkoli.« ☺

DAN ANTIFAŠIZMOV

na Fakulteti za družbene vede
»Znanost kot ideološki aparat«,
15. maj 2012 od 12h na FDV.

Ob 12h vodena razprava na temo znanosti kot ideološkega aparata in delavnica pisanja kolektivnega članka za *Tribuno*.
Od 14h delavnice izdelave antifa šablon, grafitov, bedžev, protikartografij, delavnica *Radia študent* in že tradicionalno kafetkanje v arabskem kotičku z DJ Kantrimanom.
Od 21h koncert v *Menzi pri koritu*,
Metelkova mesto: N'toko, DJ Kantriman.
Vstop prost. Medljska podpora:
Tribuna in *Radio študent*